

som udtrykkes i ny Form og som gennem det omfattende Prismateriale bliver empirisk begrundet og i Isotimekortene finder en saare anskuelig Fremstilling. — Misvækstaar i Indien kommer Forf. ogsaa ind paa, og han kommer til det Resultat, at man under Indtrykket af den Regelmæssighed, hvormed de indtræffer, »fristes til at antage en Sammenhæng mellem de tørre Aars periodiske Tilbagevendten og Solpletternes tiaarige Periode«. Denne velkendte Hypotese, som Engelbrecht saaledes ud fra sine Prisiagttagelser fra Indien synes at tillægge en vis Rimelighed, prøves dog ikke nærmere. Det havde unægtelig været ønskeligt, og formentlig ikke ligget alt for langt uden for Værkets Plan, om Forf. havde drøftet dette baade teoretisk interessante og praktisk vigtige Spørgsmaal noget mere indgaaende.

Den Mistanke, man fik ved Læsningen af første Bind, nemlig at Nordamerika frembød visse almindelige Betingelser for at anvende Forfs. Metode med gunstigt Resultat, er vel til en vis Grad bleven bekræftet ved Læsningen af andet Bind, og dens Berettigelse indrømmes ogsaa af Forf. selv. Alligevel vilde det være ubilligt ud fra den at underkende Værdien af det store Arbejde, Engelbrecht har nedlagt allerede i de to fuldendte Bind, og man maa med Interesse imødesee, baade til hvilke Egne af Jorden han vil føre os hen i det følgende, og hvorledes det hele vil ende. —

Henrik Pedersen.

JACOB E. LANGE. **Socialøkonomi.** København 1909. Gyldendalske Bogh. Nordisk Forl. (116 S.).

Den her foreliggende Bog, der har en af vore hjemlige Georgeisters bedste Mænd til Forfatter, viser slaaende, hvor farligt det kan være at ville tyde Økonomiens sammensatte og af Tid og Sted saa stærkt betingede Kends-

som udtrykkes i ny Form og som gennem det omfattende Prismateriale bliver empirisk begrundet og i Isotimekortene finder en saare anskuelig Fremstilling. — Misvækstaar i Indien kommer Forf. ogsaa ind paa, og han kommer til det Resultat, at man under Indtrykket af den Regelmæssighed, hvormed de indtræffer, »fristes til at antage en Sammenhæng mellem de tørre Aars periodiske Tilbagevendten og Solpletternes tiaarige Periode«. Denne velkendte Hypotese, som Engelbrecht saaledes ud fra sine Prisiagttagelser fra Indien synes at tillægge en vis Rimelighed, prøves dog ikke nærmere. Det havde unægtelig været ønskeligt, og formentlig ikke ligget alt for langt uden for Værkets Plan, om Forf. havde drøftet dette baade teoretisk interessante og praktisk vigtige Spørgsmaal noget mere indgaaende.

Den Mistanke, man fik ved Læsningen af første Bind, nemlig at Nordamerika frembød visse almindelige Betingelser for at anvende Forfs. Metode med gunstigt Resultat, er vel til en vis Grad bleven bekræftet ved Læsningen af andet Bind, og dens Berettigelse indrømmes ogsaa af Forf. selv. Alligevel vilde det være ubilligt ud fra den at underkende Værdien af det store Arbejde, Engelbrecht har nedlagt allerede i de to fuldendte Bind, og man maa med Interesse imødesee, baade til hvilke Egne af Jorden han vil føre os hen i det følgende, og hvorledes det hele vil ende. —

Henrik Pedersen.

JACOB E. LANGE. **Socialøkonomi.** København 1909. Gyldendalske Bogh. Nordisk Forl. (116 S.).

Den her foreliggende Bog, der har en af vore hjemlige Georgeisters bedste Mænd til Forfatter, viser slaaende, hvor farligt det kan være at ville tyde Økonomiens sammensatte og af Tid og Sted saa stærkt betingede Kends-

gerninger ved Hjælp af generelle Begreber og abstrakte Ræsonnementer. Mange Problemer frembyder paa Forhaand saa mange mulige Forklaringer, at man blot ved at lægge Vægten lidt stærkere et Sted fremfor et andet kan blive tvunget ud i en ensidig Tankeretning, hvis Ensidighed let bliver stadig mere udpræget. Henry Georges Lære, der er udsprunget af Erfaringer fra amerikanske Samsundsforhold, og som har suget Næring af engelske Agrarforhold og den moderne Storstadsudvikling, lider herunder; den hviler paa en alt for hastig Generalisering paa Grundlag af stærkt iøjnespringende Kendsgerninger, og de Argumenter, der danner dens teoretiske Basis, taaler ingen kritisk Prøvelse.

Hr. Langes Bog gør det betydelig lettere end de fleste georgeistiske Fremstillinger at faa Øje paa, hvor den georgeistiske Tankerække bøjer bort fra den moderne Videnskabs trange Vej for ved et dristigt Kup at faa alle Kilder til social Uret ført tilbage til et eneste Udspring: den private Ejendomsret til Jord. Bogen er nemlig knap i Form, anskuelig i Fremstillingen og velgørende fri for det agitatoriske Fyldekalk, der saa hyppigt skæmmer den propaganderende georgeistiske Litteratur. Forfatteren finder ofte malende og rammende Ord, der ligger uden for gængse Udtryk, (hvilke dog undertiden virker noget søgte), og i Bogens sidste Halvdel har han givet en sammentrængt og ofte fortrinlig Karakteristik af Samsundets økonomiske Faser og af de Tankeretninger, der har ligget bag, lige fra Merkantilismen til vor Tid. — Den teoretiske Fremstilling er ikke paa Højde med den historiske. Spørgsmaalet om Frihandel ctr. Beskyttelse behandles saaledes paa gammel-liberalistisk, abstrakt Facon; de tidligere gængse Frihandelsargumenter, at større Indførsel maa føre til øget Eksport af andre Varer, at Beskyttelsen logisk fører til Toldskranker mellem de forskellige Provinser og Byer, anvendes ukritisk. Forf. søger desuden at vise, at Frihandelen bedre end Beskyttelsen kan skabe nye Industrier, fordi Frihandel betyder fri Indførsel af

Alverdens Raamaterialer, hvorved altsaa maa forudsættes, at Forf. ved Beskyttelse forstaar Told paa Raastoffer (!). I Værdilæren, der fremstilles i nær Tilknytning til Prof. Scharlings Teori om den sparede Anstrengelse, henføres efter georgicistisk Skik Jorden til de Ting, der har Monopolpris. Dette beror naturligvis paa et teoretisk Fejlsyn. Man tilslører herved den principielle Forskel, der bestaar mellem Monopoler, hvor Besidderen har frit Valg mellem Efterspørgselsrækkens Priser og de øvrige uensartede Vilkaar, hvorunder Produktionen foregaar. I sidste Fald kan Prisen netop ikke vælges vilkaarlig, men er en ren Konkurrencepris, og den Forskelsrente, som de under gunstigere Vilkaar arbejdende Producenter besidder, er af en hel anden Art end en Monopolrente. Der er særlig i denne Forbindelse al god Grund til at understrege Forskellen, thi Adskillelsen har ikke blot teoretisk Betydning, men er afgørende for en rigtig Vurdering af den sociale Fare, der er knyttet henholdsvis til Monopoler og Forskelsrente i Jord. — Kapitlerne om Penge og Kredit er mindst vellykkede. Forklaringerne er hyppigt lidet fyldestgørende, og undertiden synes Fremstillingen at bære Vidne om manglende Viden hos Forfatteren. Saaledes tyder Bemærkningen Side 31, at Staten selv bør overtage Seddeludstedelsen i Stedet for at overlade dette værdifulde Privilegium til en Bank, der kun af Navn er »national«, ikke paa, at Forf. har set særlig dybt i det herhenhørende Spørgsmaal, og det samme gælder aabenbart ogsaa Prishistorien, eftersom der Side 32 nævnes, at vi nu regner med Kroner, hvor man i det 18. Aarh. regnede med Skilling. Ogsaa Forklaringen af Checkens Betydning Side 37 er ganske ufyldstgørende.

Det er dog først i Fordelingslæren, at man møder den renlivede Georgeist. Arbejdslønnens Højde forklares efter George som afhængig af det Udbytte, en Arbejder kan faa ved at gaa over til selvstændig Virksomhed. En saadan Betragtningssmaade, der ikke tager Hensyn til Arbejdsgivernes Efterspørgsel, maa med et mildt Udtryk

kaldes ensidig, men gør ud fra et georgeistisk Synspunkt sin Gerning. Kan Arbejdernes Løn kun højnes ved at skaffe lettere Adgang til selvstændigt Erhverv (som Jorddyrkere), bliver dette naturligvis en bydende Nødvendighed. Naar saa tilmed ethvert teknisk Fremskridt, der muligvis kunde skabe bedre Kaar, nødvendigvis medfører stigende Jordværdi og saaledes alene bliver til Fordel for Jordejerne, bliver en Jordreform den eneste sociale Reform. Dette sidste maa aabenbart opfattes som den georgeistiske Teoris Kærnepunkt. Hr. Lange har S. 50 forsøgt at paavise Sætningens Rigtighed, men, som naturligt er, uden Held. At Mosekultur og Dræning giver Moser og side Lerjorder, som ingen før har regnet, høj Værdi, betyder naturligvis intet, da Resultatet heraf, forsaavidt Befolkningen ikke samtidig vokser, maa blive, at al den hidtil dyrkede Jord, der er ringere end den forbedrede Mosejord, gaar ned i Værdi. Paa samme Maade steg de amerikanske Prærier i Værdi, da de aabnedes ved Hjælp af Dampskibe og Jernbaner, men samtidig faldt Jordens Værdi i Europa og vilde være falden endnu langt stærkere, hvis ikke den voksende Befolkning havde holdt Jordpriserne oppe. Hr. Lange nævner, at Sporvejslinjer giver Jord i Storbyens Omegn Byggegrundsværdi, hvilket skal vise, at stigende Teknik altid højner Jordrenten, skønt det dog er umiddelbart indlysende, at der, stadig under Forudsætning af samme Befolkning, her er Tale om Jordrenteforskydninger. Til Stigningen i Byens Periferi maa naturligvis svare et Fald i dens Centrum, og for saa vidt Byggegrunden her samtidig stiger i Værdi, skyldes dette naturligvis, at Værdifaldet er blevet modvirket af den voksende Befolkningskoncentrering. Tekniske Fremskridt vil saaledes ingenlunde blive opslugt af Jordrenten, men vil tværtimod altid medføre et stigende Udbytte til Deling mellem Arbejde og Kapital og vil i Almindelighed samtidig bevirke faldende Jordrente. Alle de Slutninger, som Forf. drager ud fra den modsatte Antagelse, svæver i Luften.

K. Riis-Hansen.